

להבות אש קודש

מתורתם של קדושי ושרידי השואה

פרשת ויצא

תפלת ערבית רשות – תפלה הבוקעת ממסתרי החושך¹

בספר מורשת גד לקט מאמריו של הרב גד אייזנר זצ"ל הביא בפרשתנו:

...תפלת הערב אין לה קבע (ברכות כ"ו ע"א) ובהמשך דברי הגמרא (שם כ"ו ע"ב) דהיינו למאן דאמר, תפלת ערבית רשות.

בשם האדמו"ר מקוצק [בתרגום מאידיש] תפלת ערבית רשות – אם אינך רוצה, אל תתפלל.

לכאורה זהו תרגום בעלמא של המילים 'תפלת ערבית רשות' אבל יש לכך משמעות עמוקה: באם אינך רוצה, אם אינך מרגיש דהף להתפלל, אזי מוטב אל תתפלל, אין לך את היכולת להתפלל ערבית! מכאן משמע כי אתה אינך 'שייך' לתפלה זו, והיא איננה 'שייכת' אליך...

ישנם דברים בהם נתחייבנו מפי הכורא יתברך. עלינו לקיימם בין אם רצוננו בכך ובין אם לאו. תרי"ג מצוות הוטלו עלינו ויש למלאות אחריהם בשלימות.

ברם ישנם דברים אשר לא שמענו עליהם צווי מפורש. אפשר להתחמק מהם באמתלא כי קשה לעמוד בהם, הם בגדר של 'רשות', באפשרותך לקיימם וביכולתך להמנע מהם.

תפלת ערבית, [זמנה רדת הערב, החשיכה] יסמל את ההסתר. תפלת הערב הלוא היא המשכת אור ה' יתברך אף למעמקי המחשכים. וכפי שכותב השפת אמת (פרשתנו שנת תרל"ד מאמר ד') וזה עצמו פירוש תפלת ערבית כי בודאי בעת חושך אין מקום להתגלות האור, רק ע"י רצון האדם שלא בהדרגה, ע"ז [על זה] מתעורר הארה שלא עפ"י דרך הטבע, כי הכל תלוי ברצון האדם. [ע"כ עפ"י השפת אמת]...

האזהב את בוראו, הרי שיעשה כל אשר לאל ידו למען הפיץ את אורו וטובו של ה' יתברך, ואף בעת ובמקום ההסתר, גם כאשר יהיה הדבר קשה, ואעפ"י שלא נצטווה על כך במפורש.

וכאלו הם דבריו של בעל מפילת ישרים (פרק י"ח) ואז לא יאמר די לי מה שאמור בפירוש או אפסור עצמו במה שמוטל עלי עכ"פ. אלא אדרבה יאמר כיוון שכבר מצאתי ראיתי שחפצו ית"ש [יתברך שמו] נוטה לזה, יהיה לי לעינים להרבות בזה הענין ולהרחיב אותו מכל הצדדין שאוכל לדון בו שרצונו יתברך חפץ בו.

¹ עריכת הקובץ והלימוד בו לקיים מצות בורא יתברך. לעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל אמי הוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) אשתו זהבה בת ר' אליהו ובנם יצחק משה ז"ל. הרב דוד ב"ר חיים (פוקס) זצ"ל. הרב סיני יצחק הלוי בן הרב שמעון (אדלר) זצ"ל. בעהמ"ח ספרי דבר סיני. יחזקאל ב"ר אפרים שמואל ז"ל ואשתו פייגא סוקה בת ר' יעקב זאב ז"ל אודים מוצלים מאש שלא זכו לזש"ק. מו"ר הרב שמואל בנימין ב"ר יהושע (הרלינג) זצ"ל הי"ד. לרפואת: איילת בת חנה, יהודה אריה בן פייגה הענע שהתקראה תלמה, יעקב בן גלדיס כתון. דוד בן חוה מינדל, מתן בן דבורה, בתושח"י.

האזהב אינו מסתפק בקיום המוטל עליו, כי הלא על כן יקרא אזהב, להיותו הפיזי במילוי רצון אהובו, הלא ה' יתברך. א"כ תדיר יהפך איככה יוכל להרבות בכבוד בוראו, בכל עת הפיזי הוא לעשות רצון אלקיו.

ואכן כן מצינו ליעקב אבינו ע"ה כפי אשר כתב השפת אמת (שנת תרל"ב ד"ה ויצא) ויעקב אבינו ע"ה הכנים עצמו ברצון במקום שנסתר ונעלם כבוד ה' להמשיך גם שם כבוד שמו. [ע"כ מהשפת אמת]

זוהי מהותה של תפלת ערבית, אותה תקן יעקב. באהבתו את בוראו הכנים עצמו אף למקום הסכנה וגם בערבית, בחושך תקן תפילה. אמנם זו רק רשות, אין הכרה, אך יעקב לא היה מסוגל לראות בצער השכינה. קשה היה לו להסכים עם כך שבחרן לא מורגש כבוד ה' יתברך. יצא מבאר שבע עזב את מקום ההתענגות בזיו השכינה וגלה למקום נידח ושמום.

ועפ"י הדבר הזה מבאר השפת אמת (שנת תרל"ד ד"ה ברש"י) את הקשר בין קפיצת הארץ לתפלת ערבית: אך בודאי כפי רצון האדם, יכול לעורר קדושת ה' יתברך בכל מקום. וז"ש רש"י נעקר הר המוריה ובא לבאן. פירוש, כיוון שהיה ליעקב אבינו ע"ה רצון גדול לבוא לחר המוריה, אף כי מקום הזה היה מרוחק מאוד, קפץ הר המוריה לבאן. [ע"כ מהשפת אמת].

המוסר נפשו למען בוראו, זוכה אמנם שיעשה עמו נס. וכדברי רש"י (ויקרא כ"ב ל"ב) וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס [ע"כ מרש"י]. כל עצמו של הנס הוא למי שמשליך את חייו ומאוייו מנגד, עבור רצון ה' יתברך. איש כזה המתעלה מעל הטבע ובו לו, הוא הראוי להנהגה שלמעלה מן הטבע, אצלו שייך שיקרה נס, שכן אין לטבע כל שליטה עליו. ברם המתאווה לנס עצמו לא יזכה אליו, אין לו כל שייכות עמו...

ואכן זו ה'ערבית' – הארת הקדושה שבתוך החשיכה. וע"כ כאמור, רשות היא ולא חובה. שהרי מי שאינו רוצה, לא יוכל לזכות לתפלה לאור ה' יתברך במעמקי החשיכה... עכ"ל הרב גד אייזנר² זצוק"ל.

² הרב גד אייזנר זצ"ל (כ"ד שבט תרס"ג – כ"ד אדר תשמ"ה) נולד בפולין לאביו ר' יצחק שלמה ולאמו מרת רבקה השתייכו להסידות גור (אחרית ימיו של השפת אמת נלב"ע שבט תרס"ה). בהיותו בן אחת עשרה פרצה מלחמת העולם הראשונה ששיבשה סדרי עולם, קול התורה נתמעט מאוד ובמיוחד בין הילדים והבחורים. האדמו"ר ר' אהרן מקוזניץ זצ"ל אירגן קבוצות לימוד, בהכחינו בכשרוננו של הילד גד, צירפו לקבוצת בחורים מבוגרים יותר. הודות למלמדם שהאחיב עליהם עד למאוד את קדושת התורה, למרות המחסור עסקו בשמחה ובהתמדה גדולה. היו משננים מסכתות שלימות של משניות בע"פ, חוזרים עליהן בלכתם בדרך. את המרחקים ממקום אחד למשנהו אמדו לפי מספר המשניות אותן היה ניתן ללמוד בפרק זמן של הליכה זו. כשבגר והמשיך לעסוק בהתמדת התורה בחשק עצום, מספר על כך שצמאונם לכל מכמני התורה היה עצום, אך ספרים לא היו כל כך בנמצא, והם היו משוטטים בבתי המדרש בין אוצרות הספרים. כאשר יצא לאור כרך חדש מהשדי חמד של רבי חזקיהו מדיני זצוק"ל והם קנוהו לבית מדרשם, פרמו את הספר לקונטרסים והילקוהו בין הבחורים כדי שיוכלו ללמוד ממנו כמה בחורים באותו זמן.

בחודש אלול תרפ"ב הקים ביתו עם בתו של הרב אליהו קופר מחסידי גור בלודז'. בהיותו אברך המשיך בתלמודו מתוך שקיעה ושקידה עצומים. מתוך שבחסידים עסקין, יש לדעת כי התקשרות לאדמו"ר ולקני החסידים, משמעות חשובה לה בעבודת ה'. יראת כבוד גדולה היתה לזקנים ביניהם, שהסתופפו אצל אדמו"ר מודר קודם. זקני החסידים בבית המדרש עוד היו אצל האדמו"ר מקוצק. [יש לדעת כי חתנו של האדמו"ר מקוצק היה רבי אברהם בעהמ"ח שות אבני נזר, ואגלי טל מספרי היסוד של הלכות שבת. בתחילת ספרו זה כותב כי עיקר דרך הלימוד האמיתית קיבל מחותנו]. פעם ניגש אחד מוקני החסידים וסיפר לר' גד כי ראה בחור (לא נשוי) עוסק בספר חסידות, ושאלו: מה לכהור ולהסידות? שילמד גמרא ותוספות שכן באותה תקופה לא היה מקובל שיעסקו בספרי חסידות לפני הנשואין. ענה לו הבהור: את הנסיונות שבעבר לא עברו עד גיל שבעים, אנו עוברים עתה בגיל שבע עשרה... כלומר ספר החסידות מחזק אותם בעמידה בנסיונות. החסיד הזקן הניח את הבהור וקיבל דבריו. [להזכירנו עוסקים אנו בתקופה לפני כמאה שנה (תרפ"ג לערך) מה נאמר היום:]

לאחר כמה שנים החל לעסוק בעבודת קודש של חינוך בתלמוד תורה שהיה מעולה 'דרכי נועם' בלודז'. ולמעשה לאחר השואה המשיך בכך בכל שנות חייו. נודע כמהנדס דגול ובמסירות לתלמידיו.

תקופת השואה עברה עליו, בתחילה בביתם בפולין. מתחילת המצור והצרות אהזו בכלל אותו אמר שנהג בכל חייו: אין מאבדים את צלילות הדעת'. והנסיונות לשמור על צלילות הדעת בתקופה זו, כידוע היו גבוה מעל גבוה מיכולת דעת אנוש.

אם ידעתי לא ישנתי – ידיעה הרבוקה תעלה חיות

וַיִּקְרַע יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבֹן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי (בראשית כ"ח ט"ז)

רש"י: שאילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה.

לכאורה קשה הם יעקב לא ידע על קדושת המקום, הרי פירש רש"י בפסוק הבא: אמר, אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו?! ויחייב דעתיה למהדר.

בספר דרך המלך לרב קלונמוס קלמיש האדמו"ר מפיאסאצנה (בעהמ"ה הובת התלמידים) זצוק"ל הי"ד כתב בפרשתנו וזל"ק:

...איתא מזקני הקדוש הרבי ר' אלימלך מליז'נסק זצלה"ה על הפסוק (שמות כ' א') וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, אנכי...., שכל הדברים שדיבר אלקים וכל המצוות הם 'לאמר – אנכי' וכו' שידע האיש את האנכי ה', וישיג את מציאותו יתברך. עכ"ל.

אשתו הצדקת חלתה בשנים הראשונות לנשואיהם, ובתחילת השואה נפטרה ממחלתה. בת אחת היתה להם שנפתה בשואה מחלה רינא הי"ד.

אחד הדברים שהיו חביבים על הקלגסים הנאצים ימ"ש לגזוז את זקנם של היהודים ברחוב. רבים וכן אדמורים נאלצו משום סכנת נפשות מוחשית להסיר סממן יהודי-חסידי זה, ובמקרים אחדים יש שהסתירו זקנם בצעיף וכדומה. ר' גד שמר על זקנו, ופעם אחת כשתפסוהו ורצו לגזוז זקנו בסופו של דבר ניצל מהם. כשהגיע לבית החסידים, חשב אחד המבוגרים שגזזו את זקנו והחל מנחמו בדברים. לאחר כמה רגעים של דיבורים הסיר באחת את הצעיף ונתגלה זקנו בתפארתו. הכל פרצו בצחוק שהפיג מעט את המתח הנורא. לימים כשסיפר זאת, אמר: זה מה שנתכוונתי, שיעלו חיוך שיוקל מעליהם לכמה רגעים.

כל היינו היו העלאת חיוך ועודו ליהודים. בהיותם באחד ממחנות המוות, לאחר התעללות קשה באחד מחבריו ר' משה יהושע אבוביץ ז"ל ע"י הרשעים שכמעט הרגוהו בכמות, ועזרתו ועודו של ר' גד, סיפר לימים: נפשי התרפאה היש ע"י 'זריקת' של שמחה שהעניק לי, וכך קמתי על רגלי וחזרתי אל בין החיים – מנחה של אותה מילה טובה ברגע הנכון. פעם שאלו תלמיד: כיצד היה יכול לחזק אנשים במצב הזה? ר' גד ענה לו: 'מאז ומתמיד למדתי את היצירה הזאת ששמה 'אדם', מתוך כך ידעתי שמילה טובה צופנת בתוכה כוחות כבירים שיש בה למשוות אדם ממצביו הקשים...' ורבים העידו שאכן המילים הטובות שלו השיבו אותם לחיים ונתנו להם את כח ההשרדות.

במהלך התקופה משיצא מגטו לודז' ובזמן שהותו במחנות צ'נסטווחוב עד הרחצה (חיטוי) במיידנק אליה הועברו, לקח אתו ספר חובות הלכות. בעת שהמתינו לחיטוי והיו שבורים ורצוצים לגמרי לאחר שנאלצו להשאיר כל החפצים שהצליחו להחביא בדרכים לא דרכים, ראה בחור שלמד עמו בשטיבל. 'שמואל, קרא לעברו, יודע אני על מה הושב אתה כעת. הושב אתה על שידוך...' הלה התכונן בו בתדהמה, מדוע תתלוצץ ממני? ענה לו ר' גד: שמואל, דע לך כי יעזור ה' המלחמה תסתיים עוד יהיו התננות וגם אתה תזכה להכנס לחופה. ואם אתה חושש שיהרגו כל האופים, אל דאגה, בסעודת הנשואין שלך יהיו הרבה 'בילקעס' גם מנגנים יהיו לך, וילדים ואפילו... תהיה לך תאוה ל...כסף...אכן לאחר המלחמה הגיע אליו ר' שמואל וסיפר לו על שידוך שהוצע לו.

הרב גד זכה להנצל מהתופת, כשהורר הלה בדיונמריה שרבים נפלו הללים ממנה, והוא ניצל ממש באורח פלא. לאחר הצלתו שימש עוגן הצלה רוחני ליהודים רבים, בעודו אותם לשוב לחיים בכלל ולהתחזק בחיים הרוחניים בפרט. קחו לכם מצוה אחת מה שתראו מבית הוריהם שנרצחו והחזיקו בה. והיא תהיה לכם למגן ולעתידי טוב יותר.

סיפור מופלא לאחר שנים שעלה לארץ ישראל, הגיע לבקר אחד מתלמידיו שהיוקו ועודדו לרגל 'שלום זכר' שנערך בלי שבתי קודש. ר' גד ראה שהבית חשוך, ובעל הבית הסביר שזה מכיוון שאינו רוצה להשתמש בהשמל של חברת השמל, רק בחדר בו ישב ללמוד דלק האור ממקור פרטי. שאלו ר' גד: לעצמך דאגת לאור, ומה בנוגע לשאר בני הבית, היית צריך לדאוג לאור גם עבורם...מהשבת שלאחריה, הואר הבית כולו בתאורה כשרה למהדרין.

רב גד נישא בשנית לאחר השואה. לארץ ישראל עלה בשנת תשי"ג, היה מקורב מאוד לאדמו"ר מגור ה'בית ישראל' שאמר עליו כי הוא 'מחנך של המחנכים'. במשך לי"ב שנים נתן ליבו לעבודת קודש של חינוך בבית מדרש חידושי חרי"מ. בכ"ד באדר תשמ"ה החזיר נשמתו המהורה לבוראו. אמנם לא זכה להשאיר זש"ק, אך תלמידיו ומעשיו שנחרטו בלחבות קודש בספר במחיצת ר' גד'ל (תשס"ו) ממנו נערכו תולדותיו, וכן משיחותיו בקודש שהועלו בסדרת הספרים מורשת גד, היא מורשתו ותולדותיו של הצדיק הנשגב בעולמו של ה' יתברך.

ולכאורה ישאל השואל: למה צריכים כל כך הרבה מצוות על זה, הלא בדיבור אחד שאומרים לנו שה' יתברך נמצא, כבר יודעים אותו?! אבל רק מי שאינו יודע מה זאת 'ידיעת ה', יכול לדמות שידיעת ה' קל להשיג, ולשואל שאלה [זו]. **במשך כל ימי חינו אנו צריכים לעבוד שנזכה לידיעה זו, וכול האי ואולי.** ולא על עומק השגותיו בלבד צריכים יגיעה רבה במשך כל ימי חינו, רק גם על ידיעה פשוטה שה' יתברך נמצא בשמים ועל הארץ מתחת...

יש ידיעה שנמצאת במוחו של האיש יחד עם שאר ידיעותיו, וכשהושב בידיעה אחרת יכול לשכוח את זו, ויכול גם סתם לשכוח אותה לגמרי. **וישנה ידיעה שיותר בולטת ויותר מתפשטת היא בו עד שפועלת גם על שאר ידיעותיו.** למשל מי שראה בספר איזה דרך חדש בדרוש או בהסידות ונתפעל ממנה ונהנה, אז איזה זמן שלאחריו כל מה שמסתכל בתורה נדמה לו שהכל מרומז לדבר הזה שראה. ואף שאינו יכול להוציא את הדבר אל הפועל וליישב את המקרא לפי הענין שראה בספר, מ"מ דעתו רוצה לאחוז ולקשר את הדבר במקרא הזה. וזה מפני שידיעה זו שנכנסה עתה בקרבו התפשטה במוחו ופועלת על כל ידיעותיו, עד שכולם נמשכים אחר ידיעה זו שראה בספר...

לכן לדעת את ה' – לא בידיעת המחשבה בלבד די... רק שתכנס הידיעה בנפשו ותתאחד בעצמותו, לכן בכל הכוחות שיוצאין מן הנפש צריכים לאחד ידיעה זו ועל ידיהם לבוא עד עצם הנפש. כי אלמלי היה די בידיעה הצונית בלבד בפעולת כלי המוח, כי אז לא היו צריכים יותר. אבל כיוון שצריכים לעבור את היצונית הפעולה ולבוא עד עצם הנפש, ככל החלונות והחורים שיכולים לבוא עד עצם הנפש צריכים לבוא על ידיהם. וזה **ידיבר אלקים וכו' לאמר, אנכי** שאמרנו בשם הרבי אלימלך שכל תורה ומצוות הן שנדע את האנכי ה' וכו'.

אבל התורה מרמזת **'לאמר אנכי'** לא לדעת את האנכי בלבד, רק גם **'לאמר אנכי'** – לא שידע האיש ישראל את ה' ידיעה של עצמו בלבד, רק שיוכל **'לאמר'** – לאהרם...

והנה בענינו של **יעקב אבינו אין לנו השגה, אבל כל איש ישראל צריך לדעת מרמיזת התורה אליו ואל מצבו.** ולהנ"ל מרמזת שיעקב אמר, **אכן יש ה' במקום הזה** – אכן זה ידעתי מכבר, כי אמר 'אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי וכו' אבל **'ואנכי'** – לא ידעתי, הידיעה לא הדרה אל פנימיותי ואל עצמי, ופירש רש"י אילו ידעתי לא ישנתי, כי בזה תלוי הכל, כל איש יודע שה' הוא האלקים, אבל רק מי שהידיעה אינה פעולה היצונית, ובאה אל עצמו היא פועלת עליו ועל כל שאר ידיעותיו והרגשותיו. ואנכי לא ידעתי, כי אילו ידעתי, לא ישנתי.

וידבר יעקב נדר לאמר אִם־יִהְיֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי (בראשית כ"ח כ') **אם יהיה אלקים עמדי** – שאחיה אני בבחינת **'ואנכי ידעתי'** ולא לעצמי בלבד רק **'לאמר'** – אם יהיה אלקים עמדי עד שאוכל לאמר גם לאחרים, כי זה עיקר הישראל. עכ"ל האדמו"ר רבי קלונמוס קלמיש זצוק"ל הי"ד.

הלימוד לדורות מפיצול יעקב במקלות זכיה דרך מערכות הטבע

וְשִׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֱלֵהֶי אָבִי וְהָיָה ה' לִי אֱלֹקִים (בראשית כ"ח כ"א)

הרב מאיר יחיאל הלוי האדמו"ר מאוסטרובצה³ זצוק"ל בספר מאיר עיני חכמים (בפרשתנו) מבאר וז"ל ק:

³ האדמו"ר מאוסטרובצה מגדולי והשובי האדמורים בפולין לפני השואה. היו לו שני ילדים. בנו הרב יחזקאל זצ"ל הי"ד נספה עם כל משפחתו בלי להשאיר זכר (דברי תורה ממנו נהרמו בספר מאיר עיני חכמים של אביו בתוספת מיוחדת בשם: קדשי יחזקאל (מהדורה חדשה ג"ח תשע"ט-תשפ"א). בתו היחידה מרת חוה שנשאה לרב דוד סילמן זצ"ל שנפטר בדמי ימיו בתרפ"ב. ילדיה נספו בשואה. נצר ממשפחה זו המשיך לבלב ולקיים זכר למשפחה עם עלותו לארץ ישראל לפני השואה של בנה רבי יחיאל סילמן. תולדותיו נכתבו בספר אפיקוריה המאירה (תשע"ט).

ונראה לבאר בהקדם קושיה על מה שאנו אומרים בהושענות [מנהג האשכנזים] **תענה אמונים** וכו' למען חלק [כינוי ליעקב] **מפצל מקלות בשיקתות המים**. אשר הוא לפלא, איך יוכל זאת להיות נחשב לנו לזכות מה שיעקב אבינו עשה במקלות, הלא זה נראה כמו שהוא רמאי ח'ז'?

אך נראה לבאר דהנה 'אלקים' מורה על הטבע, וזאת ביקש יעקב אבינו ע"ה, שה' שהוא מורה על הרהמים יהיה ל'אלקים' כונתו בזה שכל ההשפעות וטובת עולם הזה יבוא לנו מצד הטבע, דלמי שעושים לו גם מנכין לו מזכיותיו (שבת ל"ב ע"ב). ולכן ביקש שה' יזמין לו הטובות בדרך הטבע, וכמו כן עשה יעקב אבינו ע"ה בהמקלות אשר פיצל ברהמים, הגם שאמר לו המלאך שצאנו יוולדו עקודים, אך יעקב אבינו ע"ה לא היה רוצה שיהיה בדרך גם, ובמאת הטעם למה הצדיקים אינם רוצים ליהנות מנם, כדי שישאיר זכותם לכניהם אחריהם (עיין קהילת יעקב ערך 'דין אות י"ט). ולכן אנו מתפללים שהקב"ה יענה אותנו למען יעקב אבינו ע"ה אשר פיצל המקלות ולא רצה לסמוך על הנם, וממילא זכותו עומדת לנו. **עכ"ל האדמו"ר מאוסטרובצה זצוק"ל**.

משמעות הזכרת שמו של רשב"י בסוגיית תפלת ערבית

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיְלַךְ חֲרֹנָה. וַיִּפְגַּע בְּמַקְלוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּיבָא הַשְּׁמַשׁ... (בראשית כ"ח י"א)

ברש"י ורכותינו פירשו לשון תפלה, כמו 'ואל תפגע בי' ולמדנו שתיקן תפלת ערבית וכו'... וידוע שתפלת ערבית רשות, ובברכות (כ"ו ע"ב) מעשה בתלמיד אחד שבא לפני רבי יהושע ושאל, תפלת ערבית רשות או הוכחה? אמר לו רשות וכו'. ולהלן בגמרא 'ואתו תלמיד רשב"י היה'. וידוע דקדקו המפרשים מה נפק"מ מי היה התלמיד.

מבאר הרב **חיים יהודה מאיר** מוויזניץ זצ"ל⁴, בנו של האדמו"ר מנחם מנדל זצ"ל, בעהמ"ה **שארית מנחם** אב"ד ווישווא וזלה"ק:

אפשר לומר בדרך רמז דהנה הטעם הפשוט שתפלת ערבית רשות, היא מחמת מצבו האיום של יעקב אבינו בעת עמדו להתפלל אותה תפלה, הוא בורה מעשו כדי להציל את נפשו מידו האכזרי של אחיו ונמצא במקום נחשים ועקרבים במדבר והולך במטרה להגיע אל לבן כדי להיות שמה במנוחה, אולם ידע הוא מהותו של אותו לבן במדותיו האכזריות, רמאותו וכו', ובעת כזאת הרי התפלה הוא לא משום חובה לקיים מצות תפלה לשמה לה' יתברך או להללו ולשבחו, רק להוציא ממסגר עם מחשבת חוץ, שהוא נצרך לישועה, ויעקב אבינו שהיה עניו ואמר קטונתי מכל החסדים, חשב בעצמו שמתפלה כגון זו ילמדו הדורות הבאים, להתפלל תפלת

⁴ הרב **חיים יהודה מאיר** זצ"ל בנו ה'**שארית מנחם**' מוויזניץ, בנו בכורו של ה'**אהבת ישראל**' רבי **ישראל הגר** זלה"ה (על שמו נקרא רחוב מרכזי בישוב תל ציון שבכוכב יעקב). אביו ה'**שארית מנחם** נפטר לפני השואה. בנו הרב **חיים יהודה מאיר** שרד בניסי ניסים את התופת בשואה, ואף בסיום החורבן עודד והדריך אנשיו להזהר מאוד באכילה לאחר הרעב האיום שסבלו ממנו במחנות ההשמדה, ורכים קיפחו חייהם בגלל שאכלו לא בצורה נכונה. לאחר שיצא מהמחנות עבר לתקופת מה לארה"ב אך סירב בכל תוקף לקבל כתר האדמורות שבקשו והתחננו שארית הפליטה לעטר את ראשו. ואמר 'איך אתעלה ואכהן פאר אחרי עברו שנות השואה בלי תורה וכלי מעשים וכו'. בשנת תשי"ח עלה לארץ ישראל אך המשיך לטרב לקבל כל עול רבנות שהיא שהוצעה לו. כפף עצמו תחת דודו ה'אמרי חיים' מוויזניץ. בשנת תשכ"ה זכה להעלות את עצמות אביו מאירופה לארץ ישראל, ולקברו באהל אדמורי וויזניץ בבני ברק.

בשנת תשכ"ה בהיותו רק כבן נ"ה החזיר נשמתו לבוראו, ונקבר בסמיכות לאביו. לא זכה כלל להשאיר זשי"ק. דברי התורה בספר שניאספו ונערכו הם זכרו ושמו שנתורו ממנו בעולם. כמו"כ השאיר ספר בכת"י בנושא 'תשובה מאהבה'. עצם הבאת הדברים בגליון כרוכה בהשגחה מיוחדת. מעולם לא הכרתי את הספר ואף שמעו של מחברו-בעליו, לא הגיעו לידיעתי. בעוכרי ליד הגניזה בתל ציון ראיתי ארגונים רבים עם ספרים, ביניהם היה ספר זה. כשנמלטנו וכלל לא הכרתיהו חשבתי להשאירו שם, אך משעלעלתי בו וראיתי שברכתו כפולה הן של אוד מוצל מאש ההריגה, וגם לא זכה לזשי"ק, חשבתי להביאו לאוצר גנזי הספרים שהנני ה' יתברך, ויהיה עוד יהודי שישתדל ללמוד מתורתו, כעת מודה לה' יתברך שזיכני ומפיץ זהרי תורתו ברכים.

חובה אי אפשר, שהרי כל כוונתו הוא כאן עם כוונה⁵ ותפלת רשות ולא חובה להוציא ממסגר נפשו, על כן תפלת ערבית שתקן יעקב, רשות.

ומצבו זה יעקב אבינו ע"ה לא כל אדם יכול להכין רק רשב"י כי אין חכם כבעל נסיון, שהוא בעצמו סבל הרבה מהמלכות הרשעה (סוגיית רבי שמעון ובנו במערה שבת ל"ג) ולא רק זה אלא ראה מה שעשו הרוצחים האכזריים לרבו הקדוש רבי עקיבא, הוא הבין היטב נמוקו של יעקב אבינו שטען שכעת עמדו בתפלת ערבית לא תקן אז תפלת חובה רק רשות, שהיה תפלתו מכה הצמרכותו לישועה להנצל מלבן, וכחמבקש דבר. ולא כחובה לה' יתברך אף שלא חסר לו כלום, וזה [שסיימה] הגמרא שם 'ואותו תלמיד רשב"י היה'.

השמחה כשיהודי נכנס לארץ ישראל

וַיִּשְׂכַּח יַעֲקֹב בְּפֶקֶד וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאֲשֹׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ (בראשית כ"ח י"ח)

מבאר הרב זלמן פורוצקין זצ"ל בפירושו אזנים לתורה וזלה"ק:

וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ, לקדשה במשיחה. ולקמן נאמר (וישלח ל"ה י"ד) וַיִּסַּף עֲלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצַק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן. ולמה לא נסך עתה עליה נסך יין? מפני שנסוך היין בא לשם שמחה, וכמו שנאמר (שופטים ט"ו) תירושי המשמח אלקים ואנשים, והלויים היו מדברים בשיר על הנסכים. ולפיכך כשיצא יעקב מארץ ישראל להו"ל, לא נסך על המצבה יין, כי אין שמחה להקב"ה כשיהודי יוצא מארץ ישראל להוציא לארץ, ואפילו ברשות.

מה שאין כן כששב יעקב לארץ ישראל, היתה שמחה לפני הקב"ה, ואז נאמר וַיִּסַּף עֲלֶיהָ נֶסֶךְ. ומצינו בנסכים שנאמר כי תבוא אל ארץ מושבותיכם (במדבר ט"ו)

ביאור ענין הזכרת שם אלקים בתפלת יעקב לרחמים

וַיִּקְרַע יַעֲקֹב נֶדֶר לְאֹמֶר אֲמִיחֶלֶה אֱלֹקִים עִמָּדִי וַיִּשְׁמְרֵנִי בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ... וְשָׁבְתִי בְּשָׁלוֹם אֶל־בְּיֹתֵי אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹקִים... (שם כ"ח כ'-כ"א)

לביאור הפסוק נקדים את שמזמרים ישראל קדושים (למנהג אשכנזים) בליל שבת קודש, מהפזמון הפותח זמירות שבת 'בל מקדש שביעי בראוי לו'... מְשׁוּךְ הַסֹּדֵךְ לַיּוֹדְעֵיךְ א-ל קָנָא וְנֹקֵם. שלכאורה קשה: מה שייכות בקשת המשכת החסד עלינו יחד עם הנקמה, שנראה להדיא כסתירה לבקשה.

מבאר האדמו"ר הרב שלמה דוד יהושע⁶, אדמו"ר מסלונים זצוק"ל הי"ד, בספר זכרון קדוש שנאספו בו פירושים משולחן גבוה של תורתו וזלה"ק:

⁵ נראה שרוצה לומר שזו כוונה צדדית להציל עצמו מהיינו למענו, לא תפלה למען שמו יתברך. עם זאת נלע"ד לומר מבלי לפרוך חידושו שלדעת הרמב"ן דוקא בעת צרה היא חיוב תפלה מדאורייתא, לעומת הרמב"ם שסובר שהיוב תפלה מדאורייתא הוא בכל יום.

⁶ האדמו"ר הרב שלמה דוד יהושע המכונה בסלונים מוהרש"י. נולד בשנת תער"ב, היה בנו היחיד של ה'בית אברהם'. דור רביעי בן אהר בן בשושלת של מייסד הסידות סלונים 'יסוד העבודה'. בעל מה הריף ומעמיק יחד עם רגש לוחט וסוער, התקיפות וההכנעה השתלבו בנפשו כאחת. לאחר הסתלקות אביו בתרצ"ג הכתירוהו כאדמו"ר, בין גדולי החסידות הרב משה קליערס שהיה רבה של טבריה. קיבל על עצמו נהול השיכה 'תורת חסד' כברנוביץ (אותה תקופה שימש בקודש הרב אלהן וסרמן זצוק"ל הי"ד, היו קשורים ביניהם) וכן ניהול כולל 'רייסין' בארץ ישראל. בעת הפרעות בארץ ישראל (תרצ"ו-תרצ"ט) ויהודים רבים נרצחו ע"י הפורעים הערביים, היו כיניהם מחסידי סלונים, והרוח היתה שפופה, הוא ניצב עודד והפיח תקווה.

אותן שנים עולה המפלצת הנאצית בגרמניה, ועם פרוץ מלחמת העולם גם בתקופות הקשות הפיח בחסידיו רוח חיים, ובפורים ת"ש אמר כי 'בן המלך שהוא בעצם חלק מאביו, אינו משתנה במהותו בכל מצב, וכל כמה שישפילוהו ויבזוהו, צריך תמיד לזכור שהוא בן מלך! גם לאחר הירצחם של אשתו עם בתו היחידה ואמו, לא נפל ברוחו התחוק

עפ"י המשל... ממלך שחטא כנגדו איש פשוט, וראה המלך שאינו מבין כלל גדול הטאו, מפני שאינו מכיר כבוד המלך. ולקחו אצלו ולימדו והרימו בכל פעם יותר, וככל שנישאו יותר, הכיר יותר כבוד המלך והתמרמר יותר על הטאו, וזה היה ענשו.

וזהו משוך הסדך ליודעיך א-ל קנא ונוקם, שהחסדים ומדת 'א-ל' זה יהיה בשבילי ל'קנא ונוקם' וזהו ונתן לי לחם וכו' והיה ה' שהוא מדת הרחמים, לי לאלקים, היינו זה יהא לי במקום מדת הדין, שגודל הבושה מהנהגת הרחמים זה יהיה ענשו. עב"ל האדמו"ר מסלונים.

רחל לימדה אמונת אלקים לאה הסתגרה בעצמה

וְעֵינֵי לְאָה רְכוּת וְרַחֵל הִיָּתְהָ יִפְתִּיתָּ אֶרֶץ יִפְתָּ מְרָאָה (שם כ"ט י"ז)

הרב יששכר שלמה טייכטאל⁷ זצ"ל הי"ד בספרו משנה שכיר עה"ת כותב בפרשתנו וזלה"ק:

ונראה לומר הטעם על יעקב שאהב את רחל יותר מלאה, מפני שאעפ"י שגם לאה היתה צדקת גדולה, מכל מקום לא היתה צדקת אלא לעצמה ולא הדריכה אחרים, אבל רחל היתה צדקת גם לענין להדריך אחרים כמו שרה שהיתה מגיירת את הנשים. ואפשר דמהאי טעמא אמרו העולם שהגדולה לגדול והקטנה לקטן (בבא בתרא קכ"ב ע"א) כי צדקת לאה היתה מפורסמת כל כך שלא הדריכה אחרים...לכן אמרו שהיא מיוחדת לעשו.

והנה ידוע (מה שאמרו במדרש שיר השירים (פרשה א') על הפסוק (א' ט"ז) עיניך יונים, שהמנהיגים קרויים 'עיני העדה' מפני שהם מראיין לעדה את הדרך אשר ילכו ואת המעשה אשר יעשו, כמו שהעין מראה להאדם את הדרך אשר צריך לילך בה. וזה הכוונה ועיני לאה רכות, כלומר שלא היתה בבחינת 'עינים' לאחרים. אבל רחל היתה יפת תואר לעצמה, ויפת מראה – רצה לומר שמראה גם לאחרים, ולכן זיאהב את רחל עב"ל הרב טייכטאל זצ"ל הי"ד.

בה' והיוק הסוככים אותו. כאשר גברו ועלו השלהבות ניסו לשכנעו חסידיו מארץ ישראל שיעלה אליהם, ולאחר שהחליט בהסוסים רבים להיענות לבקשתם, כשנודע הדבר לחסידיו כברנוביץ געו בבכיה גדולה, שדמעוניהם שימשו כסכר ליציאתו ועזיבתו צאן מרעיתו, איתם הובל להריגה בו' מרחשון תש"ד. במכתבו האחרון בפרוס חג הפסח ת"ש כתב: אם כי אתנו מה לומר ולדבר אין כמובן, והמשכיל בעת היא ידום כמו וידום אהרן, אבל לא ידום המזכירים את ה', אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד ישיב את ירושלים תהלה בארץ...עכלה"ק.

הדברים נערכו עפ"י הקדמת ה'נתיבות שלום' זצ"ל לספר זכרון קדוש שהינו ליקוט ואסופת שרידי תורתו של אדמו"ר מוהרשד"י. כמו"כ בספר מאמר 'כסוד קדושים' עיונים הגותיים אמוניים בנושא השואה, וכן מאמר על סיום תקופת חסידיו סלונים כברנוביץ. שניהם נכתבו ע"י הרב שלום נח ברזובסקי זצ"ל 'נתיבות שלום'. הספר יצא ע"י ישיבת בית אברהם סלונים ירושלים. (שבהוצאתה ספרי נתיבות שלום, שהתפרסמו ברחבי עולם).

⁷ הרב יששכר שלמה טייכטאל זצ"ל הי"ד. נולד בהונגריה, למד בישיבתו של הרב משה גרינוולד בעהמ"ח ערוגת הבושם (שו"ת ודרשות עה"ת) מגדולי הונגריה. בגיל עשרים ואחת הוסמך להוראה ע"י הרב שמואל רוזנברג (באר שמואל) הרב אברהם יצחק גליק (שו"ת יד יצחק) כתב ספר שו"ת משנה שכיר וקיבל הסכמות מגדולי הדור ביניהם הרב מרדכי וינקלר (לבושי מרדכי) הרב מאיר אריק וכן קיבל מכתבים מהגאון הרב יוסף חיים זוננפלד מירושלים (זכר צדיקים וקדושים לברכה). וכן היה בידידות עמוקה עם הרב יצחק וייס הי"ד אב"ד וורכוי (שיח יצחק). בתקופת השואה בעיצומה חיבר ספרו אם הבנים שמחה העוסק בעניני הגאולה וארץ ישראל. בעת הובלותו הרשעים למהנה ההשמדה נרצה קרון הרכבת (' בשבט תש"ח) מתשעת ילדיו, חלק נספו, חלק ניצלו או יצאו לפני השואה. אשתו ניצלה ועלתה לישראל. בנו חיים נפטר בירושלים. בתו האחרונה שהאריכה ימים גיטל נפטרה בשנת תשע"ט. אחד הנכדים המפורסמים שלו הוא הרב מאיר ברנדסדורפר זצ"ל בעהמ"ח קנה הבושם.

ספריו הוהדרו מחדש חלקם יצאו לראשונה מכת"י ביניהם ספרו זה עה"ת (תשע"ה) דרשות למועדי השנה (תשע"ב) ספרו טוב ינאל שנדפס פעם יהודה בתרפ"ו (יש בו מאמרים והקדמה חשובה ביותר שלמיטב ידיעתי לא הודפסו מאז מעולם. נמצא במאגרים הדיגיטליים)

הסבר מהודש לזעקתה של רחל הבה לי בנים

וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לְיַעֲקֹב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֶחָתָהּ וַתֹּאמֶר אֶלְיָעֶקֶב הִבְחֵלֵי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנֹכִי (שם ל' א')

בספר זכרון יעקב לרב יעקב אלימלך פאנעט⁸ זצ"ל הי"ד כתב בפרשתנו וז"ל: ויל"ד איך רחל אמנו לא קבלה דין שמים באהבה ודחקה את השעה כל כך, וגם יל"ד הלשון 'מתה אנכי' בהווה, ויותר הוה לה לומר ואם אין אמות [לשון עתיד]. ויש לומר הכונה בהקדם המסורה בפרשה דין (בראשית ל' ל"ג) וְעָנְתָהּ־כִּי צָדְקָתִי בְּיוֹם מִוְחָר פְּיִתְכוּבֹא עַל־שִׁבְרִי, [ובמשלי כ"ז א'] אֶל־תִּתְחַלֵּל בְּיוֹם מִוְחָר פִּי לֹא־תִדְעַ מִתְּיָגֵד יוֹם.

ואמרת הכוונה עפ"י מאמר הז"ל (אבות ג' א') הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה וכו'. ולכאורה נשפת יתר והיה די באומרו הסתכל בשלשה דברים, דע מאין באת וכו' וממילא ידע הפעולה היוצאת מזה. [שלא יבוא לידי עבירה]. ואמרת בהקדם דברי אאמור"ר זצ"ל בכנס"י [כנסת יחזקאל] דרושים לראש השנה על מאמר הז"ל (ברכות ה' ע"ב) אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יקרא קריאת שמע, ילמוד תורה, יזכור לו יום המיתה. ומדקדים אם השלישי בטובה, למה [הזכיר] הראשונות? ופירשו הזכרת יום המיתה לפעמים יפעול גם להיפך, על דרך הכתוב (ישעיהו כ"ב י"ג) הֲרַגְוּ בְּקֶרֶךְ וְשָׁחֲטוּ צֹאן אֶכְלָל בְּשֶׁרֶךְ וְשָׂתוּת יַיִן אֶכְוֹל וְשָׂתוּ פִּי מִוְחָר נְמוּת. על כן העצה השלישית אינה בטובה רק אם הקדים לה הראשונות, היינו קבלת עול מלכות שמים, ולימוד התורה הקדושה, ואז אם עדיין לא נצחו, יזכיר לו יום המיתה וינצחו, אבל בלי קבלת עול מלכות שמים, אולי יפסיד עוד בהזכרה זו, עד כאן דברי קדשו [של אביו הכנסת יחזקאל].

וזהו שדייק התנא 'הסתכל בשלשה דברים' ביהוד דייקא, ורק אז ז'אין אתה בא לידי עבירה/ היינו מאין באת ולאן אתה הולך שהוא הזכרת יום המיתה. או מעט באופן אחר, 'הסתכל בשלשה דברים', אבל הזהר בהסתכלות הזאת שיהיה באופן – ז'אין אתה בא לידי עבירה' ודו"ק.

וזאת תורת המסורה, וענתה בי צדקתי ע"י ביום מחר, שישים לנגד עיניו ישוב היום, שמוא ימות למחר. אמנם זה דוקא אל תתהלל ביום מחר, שלא יאמר הרוג בקר ושחוט צאן כי מחר נמות כנ"ל. אמנם יש עוד ענין המביא את האדם לידי זכות ולא יצטרך להזכרת יום המיתה, והוא אם מגדל בניו בדרך התורה, כי אאמור"ר זצ"ל פירש אומרם ז"ל (קדושין כ"ט) הוא ללמוד ובנו ללמוד, הוא קודם. כי איך יבקש מבנו שילמוד אם יראה הבן שאביו אינו לומד? ודפח"ח. על כל פנים אם מגדל בניו לתורה ויראת שמים ע"כ [על כרחך] שגם הוא יעשה כן כנ"ל, ואין צורך להזכרת יום המיתה. וזה שאמרה רחל אמנו, הבה לי בנים, ואגדלם לעשות רצון אבינו שבשמים, ואם אין, אז ההכרח – מתה אנכי, צריך אני לשום נגד עיני יום המיתה להנצל מן היצר, על כן ביקשה על בנים. עכ"ל הרב יעקב פאנעט זצוק"ל הי"ד.

הקשר בין דודאי ראובן להצלת יוסף והנוכה

וַיִּלְךָ רְאוּבֵן בִּימָיו קְצִיר־חִטִּים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בְּשָׂדֶה (שם ל' י"ד)

הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף, ועל פתחינו כל מגדים זה נר הנוכה. (מובא בספרי דרוש רבים ביניהם, החת"ם סופר בני יששכר ועוד, ולפנינו לא ידוע מקורו).

⁸ האדמו"ר הרב יעקב אלימלך פאנעט זצוק"ל הי"ד, נינו של המראה יחזקאל (תקופת החת"ם סופר זיע"א), שימש באדמורות בעיר דעש. הובל אל המוקד עם כל משפחתו והוצא להריגה ב"יה בסיון תש"ד. שימש באדמורות כשליש וחמש שנה. כתבים אלו הוצאו ע"י תלמידו רב שפיצר זצ"ל בברוקלין תשי"ג. בדברי פתיחתו מביא מרגלית נאה ששמע מהאדמו"ר רבי ישכר דב מבעלזא זיע"א לפרש דברי (הגמרא) [הו"ל ספרי עקב מ"ז] תחיית המתים מן התורה מנין? שנאמר למען ירבו ימוכם וימי בניכם, הכוונה דע"י שלומדים עם הבנים ותלמידים, נחשב כמו חי, והיינו תחיית המתים – מן התורה, כלומר ע"י התורה. וסיום הקרא בימי השמים על הארץ, דבימים שהוא כבר מתלונן בגנוי מרומים, בשמים ממעל, כאילו הוא על הארץ בין החיים.

מבאר בספר מהר"ם בריסק דרשות לרב מרדכי בריסק⁹ אב"ד משאנד (רומניה) זצ"ל הי"ד וזלה"ק: ויש לבאר...דלכאורה קשה צורך הנם למה, הא משקי בי מדבחיא¹⁰ דכן, ועכצ"ל [ועל כרחך צריך לומר] כיוון דבאו בה פריצים הללו [ונטמא השמן]. וקשה, הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו? ויש לומר עפ"י מה דאיתא בעבודה זרה (נ"ג ע"ב) ישראל שזקף לבנה ובא נכרי והשתחוה לה, אסרה. ויליף לה מדכתיב (דברים י"ב ג') ואשריהם תשרפון באש. וקשה הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו? וע"כ כיוון דפלוהו לעגל, גלי אדעתייהו דניחא להו, הכא נמי בזקף לבנה, עיי"ש.

ומעתה י"ל כיוון דבאו בה פריצי ישראל וחיללוהו ומעלו בה ונפקא לחולין, גלי דעתייהו בזה דניחא להו בע"ז דהרי הם עשו הכנה שע"י המעל שמעלו יוכלו היוונים לאסור בעבודתם, ואין צריך לומר דקנו אותם היוונים...על כל פנים נמצא למד מהך דבאו בה פריצים והללוהו, דהמחשבה שחישב ישראל והפעולה שעשו היוונים מצטרפת, וכן בזקף לבנה, וע"י כן היה צורך לנס הנוכח דאם לא כן היה טהור משום משקי בי מדבחיא. וסברא זו נמצא גם אצל יוסף, שהרי ראובן לא היה המציל, רק אלו שהוציאו אותו מן הבור, אבל כיוון שמחשבת ראובן בהשלכה היתה כדי להשיבו אל אביו, והוא עשה ההכנה, הרי אנו מצרפין מחשבתו עם פעולת אותם שהצילוהו ושפיר נקרא על שמו, ואתי שפיר הסמיכות במדרש. עכ"ל.

מפתח הגאולה מראיית האור

וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים (בראשית כ"ח כ"א)

הרב יהודה פגל רוזנר הי"ד אב"ד סקעלהיד, בספרו אמרי יהודה בפרשתנו מבאר וזלה"ק:

במדרש רבה [בראשית רבה ע' ו'] נמל הקב"ה שיהתן של האבות ועשאן מפתח לגאולתן של בנים. אמר הקב"ה, אתה אמרת והיה ה' לי לאלקים, היך שכל הטובות וברכות ונחמות שאני נותן לבניך איני נותן אלא בלשון זה, שנאמר 'והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים'. [ע"כ המדרש].

הנה כל שמחה הוא מן הדיפך, מההרגש הרע שהרגיש האדם, ידע השמחה בשלימות בהרגשת הטוב. וזה שיעקב אבינו ע"ה נדר ואמר והיה ה' לי לאלקים, אין והיה אלא לשון שמחה, כי שמחה יתירה ירגיש כאשר יוכל להשיג קרבת אלקים בהשכחות הזמנים.

על דרך שאחד הולך כגר בארץ נכריה ומוצא שם את אוחבו, איך שמח בו בכפלי כפליים ממה ששמח בו בביתו. וזה אמר יעקב אבינו ע"ה על קפיצת הארץ שקפצה לו מקום המקדש ובא לעומתו...וזה יהיה מפתח גאולתן של בנים כי ככה יעוררו את המידה שיאיר האור בהשכחות, וזה הישועה בשמחה. עכ"ל.

הגליון נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א

052-6514000

Ybarkai6@gmail.com

⁹ הרב מרדכי בריסק (תרמ"ז-תש"ד). נולד בהונגריה. למד אצל אביו הרב יהושע בריסק ואח"כ אצל הרב מרדכי לייב וינקלר בעהמ"ח שו"ת לבושי מרדכי. בגיל ח"י הוסמך להוראה ע"י הרב פינחס חיים קליין, ובהגיעו לשנת חכ"ג נתמנה לדיין. בצעירותו התכתב עם גדולי עולם ביניהם רבו הלבושי מרדכי, המהרש"ם - הרב שלום מרדכי הכהן שברדון, האדמו"ר ממזנקטאש הרב צבי הירש שפירא בעהמ"ח דרכי תשובה. הקים ישיבה בה למדו אלפי תלמידים. עם הכותרת שעלה על יהדות הונגריה בסוף מלחמת העולם השנייה, עלה בסערה השמיימה גם המחבר כי"א בסיון תש"ד. בנו הרב אהרן צבי בריסק זצ"ל ניצל מניא ההריגה עלה לארץ ישראל והקים בנתניה ישיבת 'מהר"ם בריסק טשעקא' ע"ש אביו, אך טרם הגיעו לגיל המישים נגדע האילן בשיא פריחתו. הספר יצא לראשונה מכת"י תשמ"ז (ברוקלין).

¹⁰ יסוד הדברים סוגיה בפסחים (י"ז ע"א) בענין דיני טומאה וטהרה. השאלה עד כמה עוברת הטומאה בתולדות. יש דברים שנקראים משקי בי מטבחיא (בית המטבחים כגון דם קרבנות ומים) ויש משקי בי מדבחיא (משקי המזבח כגון שמן ויין). ולכאורה עפ"י סוגיה זו לא היה ביכולת היונים לטמא כלל את השמן, וא"כ לא היה נצרך הנם. כעת מבאר בדרך הדרוש מדוע השמן שהיה במקדש נטמא והזקקו לנס פך השמן. (מקוה שלא טעיתי בהסבר הדברים).